

ЗОРАН ПЕШИЋ СИГМА

УКЛЕТА КУЋА НА ГАЖИ

Цистерна за цемент једва је прошла стрмим улицама између оронулих кућерака и паркирала се преко пута дечијег вртића. Максат и Акмурад отворише нахерену капију која је скривала дугачко двориште делом покривено настрешницом, а у дну дворишта неразумљиву заврзламу широких темеља и започетих зидова разних висина и ширина. Кућа у изградњи више је личила на археолошку ископину чије је делове прогутала историја, а из збира случајних остатака тек напрегнутом маштом могао се назрети неки план. Ко год се бар мало разумео у архитектуру из цуга би рекао да је пројекат дело шизофреног архитекте. Цистерна је у двориште ушла на једини могући начин: у рикверц.

Данас сам први пут дошао на ово градилиште и преузео га од Петра. Утрапио ми је прашњаве пројекте, рекао лаконски „снаћи ћеш се” и невероватном брзином збрисао службеним колима. Ухватио сам се за главу. Осетио сам да из лавиринта зидова, бетонских стубова, грифоване арматуре која је вирила у свим правцима, исијава чисто непријатељство. *Ово месито је уклеито*, смислила се мисао у мојој глави сама од себе дошавши из потмуде дубине, дубине коју, до тада, нисам ни слутио да постоји. Моје предосећање истог дана потврдио је Акмурад, радник и стражар на градилишту.

Куд баш сада да наиђе цистерна, помислио сам покушавајући да негде сместим „утрапљене” пројекте и на брзину организујем раднике за истовар. Знао сам да ме очекује напорно преговарање с возачем цистерне да издува целокупну количину цемента, аха, у импровизовану шупу.

„Максат, дај метар!”, викнуо сам другом раднику. Дотрчао је – знао је да са мном нема шале. Возач, дебелушкасти љигавац,

видео сам то из прве, пришао је и руковао се са мном (сви се овде рукују, по сто пута на дан ако треба), и по разрађеној шеми почео да кука како се жури, како мора да оде по још једну туру у Безмеин, ако не стигне, изгубиће сталну муштерију, како може да наиђе полиција и да тражи папире, а овај цемент је по нижој цени него што држава продаје страним фирмама... Сав тај арсенал избио сам му из руку леденим погледом:

„Ако се журиш, одлази. Имам и другог добављача.”

Блефирао сам. Било је то доста ризично јер сам добро знао да последњих месеци тешко добављамо цемент. Фабрика у Безмеину због ремонта не ради пуним капацитетом, а полиција све чешће пресреће цистерне и контролише папире и дозволе.

„Када је пуна до врха у цистерни је дванаест тона цемента. Кад лепо све то испразнимо добијаш новац, одмах на руке.”

Ово је мало смирило Шамурата (тако се представио возач цистерне). Позвао је Акмурада да му помогне да наместе црево за издување, с правом процењујући да је овај грмаљ од радника „добар ко лебац”.

„Остави црево и пењи се на цистерну”, наредио сам Акмураду, „и провери да ли је пуна до врха.”

Дебељушкасти Шамурат се знојио и негодовао:

„Ово је увредљиво. Ја увек довозим пуну цистерну...”

„Акмурад, понеси лопату и гурни цемент с врха, види да нема шупљина...”

„Ово још нисам доживео!”, љутио се Шамурат, брисао прљавом марамицом врат и тешко дисао, „Турцима и Иранцима возим цемент већ пет година и нико ме на овај начин није контролисао.”

„Шефе пуно је!”, дрекнуо је Акмурад са врха цистерне.

„Силази, и вежите издувно црево за шток од улазних врата ове јадне шупе!”, надгласао сам компресор који је почео да прави притисак у цистерни, „Шамурат, погледај у шупу, сасвим је празна.”

Шамурат се правио да не разуме зашто му то кажем. Отрчао је у кабину цистерне да регулише рад мотора.

„Шефе, померите се у страну сада ће да покуља прашина”, рекао је Максат, једини радник у целој фирми који је увек био добро расположен, насмејан и спреман да лако засмеје друге. Нисам био од оних шефова градилишта који се склањају у страну. Помогао сам им да добро привезу црево из којег је почео да сукља цемент и удара у задњи зид шупе. Заковитлао се и облак сиве прашине и нагрнуо кроз све отворе. Максат и Акмурад навукоше мараме преко лица. У том тренутку зазвонио је токи-воки који ми је висио за појасом. Звао је газда фирме. Од буке мотора

нисам га ништа чуо, па сам изашао на улицу. Шамурат је кренуо за мном. Узалудно је покушавао да схвати бар неку српску реч из мог разговора.

„Ненаде, вечерас идемо у хотел *Ахал*. Обележићемо Петров одлазак за Србију свечаном вечером.” Од крчања воки-токија једва сам чуо и разумео газду, инжењера Драгана Павловића.

„Истовари цемент, провери шта ти треба од материјала и људи за сутра, направи план, разговараћемо о детаљима за вечером. Пази да возач издува цемент до краја. У последње време одлази много цемента, а градилиште никако не напредује. Петар ће послати кола по тебе...” Одвратно је закрчало у слушалици једног воки-токија, а трен касније батерија се испразнила. Драган није волео када немамо пуне резервне батерије. Воки-токи нам је био за оваква градилишта једино средство комуникације. Био је гломазан, сметао ми је да нормално радим, често се квариио, батерије су се непредвидљиво празниле, још чешће сам га заборављао на најчуднијим местима на градилишту... Има да ми преседне вечера због Драгановог гунђања. Плус, цркнут сам и вечерас ми се уопште никуда не иде. Да се дочепам „општежитија”, истуширам и потонем у царство снова...

„Хоћеш *нас*?”, упитао је Шамурат нудећи ми смотуљак зеленог праха. Погледао сам га с таквим презиром да је одмах повукао руку. „Вероватно пушиш. Ви Европљани не знате шта је добро. Дим цигарете никада не може да пружи задовољство као *нас*.”

„Какво задовољство може да пружи та зелена бљувотина!”, одбио сам га. Шамурат је то схватио као питање.

„О, *нас* даје снагу и моћ, а у глави ти је лепо и кружи као када попијеш шампањац.”

Насваи, или како су га овде у Ашхабаду звали кратко – *нас*, била је смеша иситњеног дувана, гашеног креча, уља, неких „травки-мравки”, пепела... Тај ужас никада не бих ставио под језик. Први пут сам то видео овде у Туркменији, а радио сам на градилиштима широм света. Узалудно сам покушао да забраним његову употребу. Страшно су ме нервирали зелени испљувци разбацани свуда наоколо. Онда сам увео правило да на сваком градилишту постоји једна кофа за испљувке. Ако затекнем радника да плуне ван ње моментално добија отказ.

Запалио сам цигарету. Ваљда ће се Петар сетити да не отпусти службеног возача кући. Постао је јако забораван. Што се више ближило време његовог повратка кући то је постајао заборавнији. А одавде човек не може да дозове такси. Не би ми било први пут да због његове расејаности преспавам на градилишту.

„Шефе, цистерна је празна. Чујеш како компресор дува само ваздух?“, рече Шамурат и не сачекавши да му ишта одговорим уђе у кабину и искључи машину.

„То ћемо тек да видимо“, рекао сам мргодно. Искуство ми је говорило да је издување прекратко трајало. Шупа је била у облаку цементне прашине. Акмурад се склонио у страну, а Максату су се од цемента виделе само насмејане очи.

„Да проверимо, шефе?“, питао је.

„Максат, када то нисмо радили?“

„Па, кад је шеф Пера, он не уме да се расправља са возачима. После каже да стражари продају суседима цемент“, пожалио се Акмурад.

Пришао нам је Шамурат и замолио Максату да му помогне да одврне и спакује црево. Максат ме је погледао и чекао наређење од мене.

„Полако, Шамурат, да се слегне прашина. Не купујем мачку у цаку. Да видимо колико смо то цемента добили“, смирено сам рекао и запалио цигарету, „Хоћеш ти једну?“

„Ти си луд! Полиција може сваког часа. Има да ухапсе и тебе и мене“, побеснео је Шамурат. Журило му се да што пре узме паре и да збрише.

„У овом сиромашном кварту Ашхабада нема полиције. Не долазе они на Гажу. Знају да не могу од ових јадника ни шугави манат да извуку“, рекао сам и пришао шупи кад се мало слегла прашина. Од ока сам видео да ту нема дванаест тона. Наредио сам Максату да поравна горњу површину цемента. Шамурат се запањило када је видео да мерим висину гомиле. Једноставна математика, запремина помножена специфичном тежином цемента, показала је да недостаје најмање три тоне.

„Хоћеш ли да истовариш још три тоне, или да ти платим девет?“, питао сам Шамурата. Шамурат је почео да се куне да је испразнио целу цистерну, да шутира гуме цистерне, претио је да више никада неће да доведе цемент за фирму *Кийармонӣ*. Излазио је на улицу и враћао се, причао глупости и повремено псовао на туркменском.

„Не желим да примим мање“, поново се вратио на руски језик, „ја сам частан човек. Плати све, иначе ћу довести браћу и наплатићемо како знамо.“

За четири године мог гастарбајтовања у Ашхабаду ово је била прва озбиљна претња. Знао сам да блефира.

„И ја сам частан човек. Не желим да поткрадам свог газду и да плаћам више него што стварно има.“

Шамурат је увидео да од претњи нема ништа, а приметио је и Акмурада који је за сваки случај пришао алабају, великом туркменском псу који је чувао градилиште и који је све време подмукло режао на све присутне. Позвао ме је на улицу „да поразговарамо као мушкарци”. Понудио ми је да му платим за једанаест тона, а паре за дванаесту да задржим за себе. Знао сам да ће пре или касније доћи до ове фазе подмићивања. Једноставно у Ашхабаду се није могло без тога.

„Јеси ли ти блесав!”, викнуо сам на Шамурата, „Ја сам човек од поверења. Ја своју плату зарађујем тако што чувам газду од таквих превараната као што си ти! Издувавај све или ево ти новац за девет тона...”

„Ма човече, зваћу полицију. Ово је пљачка. Ево пустићу компресор. Чуј – само ваздух излази. Унутар цистерне нема више цемента. Можда је остала лопата-две по зидовима. Нећеш због такве ситнице да ми закинеш...”, наставио је Шамурат тираду глупости. Био ми је смешан, као и многи Туркмени који су покушавали да глуме самосталне пословне људе, а у ствари су својом наивношћу личили на децу.

„Ево, попни се на цистерну и видећеш кроз отвор на врху да нема ничега у њој”, предложио је Шамурат. Знао сам и за ту цаку да се кроз отвор не може видети задњи део цистерне, где се крије остатак цемента. Извадио сам батеријску лампу и дао је Акмураду:

„Можеш ли да уђеш кроз отвор и видиш има ли цемента у задњем делу?”

Максат се гласно насмејао када је видео избезумљено Шамуратово лице.

„Ја не одговарам за њега, ако му се тамо нешто деси, ако се угуши”, рекао је Шамурат.

Максат се и даље смејао:

„Види се да ти ниси радио до сада с фирмом *Киџармони*. Шеф Неша је натерао Акмурада прошле године да уђе у мешалицу и оштемује бетон који се стврдуо јер је неколико дана пре тога заборавио да је очисти. Овакав огромни Акмурад у бубњу невелике мешалице – можеш ли то да замислиш? И чекић и шпиц, лупај, лупај... Очистио ју је тако да је после изгледала као нова.”

„Ја не одговарам!”, вриштао је Шамурат. Акмурад се у међувремену већ убацио кроз горњи отвор. Попео сам се на врх цистерне и питао га:

„Колико има цемента?”, гледао сам унутрашњост цистерне коју је Акмурад осветлио батеријском лампом. Шамурат се попео до мене и завиривао.

„Има брдо цемента у доњем делу цистерне!”, довикнуо је Акмурад.

„Ма, шта има, кучкин сине!”, бунио се Шамурат. „Измишљаш. Газда те плаћа да лажеш!”

„Пусти компресор опет, али да ја контролишем притисак.”, рекао сам Шамурату. Неволно је пристао. У том тренутку вриснуо је Акмурад који се оклизнуо силазивши низ лествице цистерне и пао. Срећом, не са велике висине, али је пад био незгодан, па је угануо ногу.

Само ми је шо још иребало, помислио сам.

*

Мрак је пао када смо коначно натерали Шамурата да истовари сав цемент, а Максат је уз његово свеопште псовање ушао у цистерну и све зидове почистио метлом.

„Сад је ко нова”, смешкао се извлачећи последњу кофу цемента. Шамурат је стрпао у цеп гомилу маната коју сам му дао не бројећи их, улетео у возило и без икакве пажње одвезао цистерну низ стрме улице. Акмураду смо ставили утеге на повређену ногу. Он и Максат су вечерали, а ја сам се завалио у отрцану фотелју, која је ко зна из ког разлога била на градилишту, и пушио. Нисам осећао глад.

Максат је остатак своје вечере хтео да дâ Алабају.

„Пази се”, упозорио га је Акмурад, „Он и мене хоће да уједе, без обзира на то што га већ годину дана овде редовно храним. Ово је најподмуклије псето у целој Туркменији.”

„Зашто?”, питао је Максат држећи пристојно одстојање од накежених очњака.

„Када је био мали, деца из комшилука су му уз храну, коју су му давала, бацала петарде. Од тада је постао звер.”, одговорио је Акмурад, „Ко год му приближи руку алабај га угризе, ма ко то био. Мене је два пута шчепао.”

„Како га зовеш?”, питао је Максат.

„Никако. Просто, Алабај.”

Алабај је средњоазијски овчар, снажне конструкције. Спада у најстарије расе паса и потиче управо из ових крајева. Кажу да води порекло од тибетског пса.

Настао је тајац. Сва тројица смо гледали крвожедно псето како бесно цепа куване кости које му је на превару Акмурад убацио у једну олубљену шерпу. Зуби су се склапали уз језиво крцање. Алабај је све време режао. Никада није лајао.

Немогуће је ухватити тренутак када те превари сан. Петар је заборавио да пошаље ауто, а ја сам се од умора и монотоне Акмурадове приче успавао у фотељи. Цабе су ме боцкале жице које су вириле из подераног мебла.

У ствари, прича је била језива, био је то скраћени историјат почетка градње ове куће и несрећних околности у којима су, један за другим, за кратко време, страдала тројица власника.

„Ово је уклета кућа, и волео бих да ме пребаците на друго градилиште”, молио је Акмурад.

То је последње што сам чуо пре него што ме је умор савладао.

*

Када сам отворио очи, тик испред мог лица кезила се њушка Алабаја, а очи су му севале црвеним сјајем. Није режао. Немо су му поигравале горња и доња усна и провиривали оштри очњаци. Није се чуо никакав звук као да смо били под водом. Нисам смео да се мрднем. Плашио сам се да би ми то било последње. Као да је Алабај чекао било какав покрет, знак да ми прегризе грло. Пробао сам да тихо дозовем Акмурада. Из стегнутог ми грла ни гласа, ни шапата, ни даха. Вероватно сам од страха превише гурнуо крчаву фотељу и она се преврнула, а ја, као у најгорим америчким филмовима, направио колут у назад и дочекао се на ноге. Алабај ме је појурио. Најгоре у целој ситуацији што није лајао. Два пута су му зуби шкљоцнули у празно. Промашао ме је. Случајно сам изврдао, или је то моје тело само нашло излаз не губивши ни секунду времена на размишљање куда, куда!...

Упао сам у лавиринт зидова бесмислене куће. За петама сам осећао присуство звери. У трену сам прескочио зид висине око метар и по. Надао сам се – неће моћи за мном. Успут сам се огребао на арматуру и из ране изнад подлактице поцурела је крв. Не хајући за рану гледао сам где бих могао да се склоним. Изнад Гаже, а и целог Ашхабада било је ведро летње небо. Звезде су се полако губиле надјачане месечином пуног Месеца који је почео да се пење изнад хоризонта.

Алабај је пронашао околни пут између зидова и појавио се на пролазу предвиђеном за велика врата са арком. *Проклеџа њамейна звер*, помислио сам. Стао је. Не разумем зашто је стао. Очекивао сам да ће да кидише на мене. Питао сам се да ли ћу успети да вриснем и дозовем Акмурада, или да опет прескочим зид на страну из које сам дошао. Алабај је и даље стајао. Није се чуо никакав звук као да смо били под водом. Нешто га је зауставило, нешто што је долазило иза мојих леђа. Махинално сам се

окренуо. Нисам сигуран да ли сам оседео у тренутку када сам отворио очи и испред себе угледао језиве зубе и црвене очи Алабаја, или сада, када сам угледао три прелепе жене како клизе ка мени. Алабај је зацвилео, подвио реп и побегао.

*

Можда још увек сањам, помислио сам. Да сам нашао неку летву, парче слободне арматуре, слободну циглу пробао бих да се одбраним од бесне звери, пса који је постао звер због злостављања. А чиме да се браним од авети? Окружиле су ме и на „полутора метров”, како би рекли Руси, загледале са свију страна. Схвативши да ништа не могу да урадим, помирио сам се са судбином и стао као кип. Само сам очима пратио њихово знатижељно кружење око мене. У зависности од положаја према Месецу авети су мењале видљивост. Између Месеца и мене биле су скоро провидне, а када сам ја био између, биле су готово потпуно видљиве. Местимично су из обриса врцале сребрнасте искре.

„Овај нас се господин не плаши”, рекла је највиша девојка.

Осећао сам и даље притисак у ушима као да сам под водом у великој дубини. Као да су и цела кућа и околина били под водом. Звук се није простирао, а речи су се саме од себе стварале у глави. Због широке цветне хаљине коју је носила, нисам одмах приметио да је највиша девојка имала стомак, као да је трудна. Њене плаве очи исијавале су преврелу тугу, тугу која се годинама таложила и изрезбарила и изоштрила поглед. Њена дуга плава коса вијорила се на ветру који је био само њен, на ветру који је често мењао смер, кружио око главе или се нагло дизао у вис.

„Ирина, он је први после толико година”, рекла јој је друга авет, девојка у белој, свиленој венчаници, и одмах додала, пруживши руку према мени, „Ја се зovem Мегрануш. Ако ниси знао, Мегрануш значи слатка као мед. Сад знаш.”

„Али, ја се плашим вас”, рекао сам, иако сам желео само да то помислим.

Мегрануш се насмејала мом невештом покушају да сакријем своје мисли, окренула се заводнички у круг око себе, венчаница се залепршала, и као што се то ради неваљалом детету запретила ми прстом:

„Не-не, не можеш ништа да сакријеш од нас, ни страх, ни мисли.”

„Ко сте ви, шта сте ви?”, упитао сам несвесно устукнувши од пружене руке.

„Ми смо три неваљале авети”, рекла је Мегрануш и наставила да ми лови руку за поздрав.

„Ми смо три несрећне жене које нису пустили ни у Рај, ни у Пакао”, додала је Ирина, којој је у међувремену ветар исплео плетенице. Погледао сам трећу жену: она је све време ћутала. Не знам због чега сам баш од ње очекивао да ми све објасни. Била је најнижа, имала је црну косу дугу до појаса и била је обучена у традиционалну туркменску ношњу. На хаљини дугој до земље доминирале су тиркизне боје.

„Фирјуза значи тиркиз”, рекла је Мегрануш, „и не очекуј да ће ти она ишта рећи. Она већ десет година није проговорила ни реч.”

„Фирјуза је њено име”, допунила је Ирина.

„Тиркиз је срећан камен”, наставила је Мегрануш.

„Али Фирјуза није срећна”, рекла је Ирина.

„Ниси ни ти срећна, па опет причаш”, инатила се Мегрануш. „Време је да Фирјуза проговори.”

Месечина се згуснула над уклетом кућом на Гажи. Осећао сам ужасан притисак, малаксалост у ногама и трнце у очима. Не базирајући се на авети седох на зидић који је почињао усред просторије и после два-три цик-цак окрета несхватљиво тонуо испод плоче.

„Немој да заспиш, Алабај ће те преклати”, опоменула ме је Ирина. Те су ме речи пренуле из безвољног препуштања судбини. Мегрануш је приметила мој тренутни преображај и закикотала се. Није могла да се заустави. Заценила се од смеха. Нисам само разумео шта јој је било толико смешно: мој страх, мој безизлазни положај и немоћ, Иринуна несуптилна, али ефикасна опомена...

„Пољупци су забрањени”, проговорила је Фирјуза уносећи ми се у лице. Мислим да би ми срце у том трену стало да јој глас није био тако дечије умилан и звонак.

„Проговорила је!”, ускликнуле су у један глас Ирина и Мегрануш.

„Пре брака нема пољубаца, нема миловања. Куран то не дозвољава. Због тога ме је отац убио. Убио је и мог драгог Амана”, наставила је Фирјуза, „Неку годину пре него што се Туркменија одвојила од СССР-а и стекла независност, отац мога оца, мој деда Берди Бабајев читао је комунистички манифест. Мој отац Пирман Бабајев почео је да чита Куран свим срцем када је умро деда Берди...”

Низ Фирјузино лице потекле су сузе, мале капи месечине.

„Не плачи, Фирјуза. Ниси ти крива. Годинама ти то причамо Мегрануш и ја”, тешила ју је Ирина, „А шта ја да кажем за

себе? Варала сам мужа, и то не једном. И не осећам се кривом. Волођа је био диван муж. Људи су га волели јер је био весео, вредан, свакоме да се нађе и помогне. Мени је свакога дана доносио по неки поклон, неку ситницу. Одлазили смо у биоскоп. Летовали смо, док се то још могло, док су биле рубље а не манати, на Црном мору, на Криму. Колеге су га цениле, био је најбољи варилац у Ашхабаду. Зато су га и позвали у Чернобил да помаже када се десила хаварија у нуклеарки. Оданде се вратио други човек: забринут и сломљен. У кревету више ништа није могао да уради. У почетку је плакао, а касније беснео и кривио мене. Почео је много да пије. Зађутао је и смирио се. Једино му је било важно да на столу има флашу вотке. По цео дан је буљио у ТВ. Морала сам да почнем да радим да нас обоје издржавам. Била сам млада жена, лепа жена, атрактивна... неискоришћена. Мушкарци су ме желели. Нисам могла да их одбијем. Волођа је то знао. Никада ми ни реч прекора није упутио. Доводила сам мушкарце и у стан. У почетку само када сам знала да се јадан пијан успавао, а касније и отворено. Годинама. Једне ноћи, када сам му рекла да сам трудна, нисмо се пробудили ни ја ни мој љубавник. Преклао нас је на спавању.”

„Не волим тужне приче”, прекинула је Мегрануш Ирину исповед, „Код мене је све било весело. Музичари су свирали народне јерменске песме, и певали су сви, или су бар плјескали. А наши гости били су не само Јермени, већ и наши пријатељи Руси и Туркмени. Мој Аркадије је клечао испред мене и пуцкетао прстима. Како му је лепо стајало одело младожење. Ја сам се вртела, посртала када би аутобус ушао у кривину... Крива сам. Преко пружног прелаза без браника заклонила сам возачу поглед. Аутобус је нагло стао баш на сред пруге, покварио се, шта ли? Заљуљала сам се, чула продорну сирену воза, и то је било то. Нико од четрдесет путника није преживео.”

*

Зађутале су све три тужне авети. Месечина је ширила њихову тугу на градилиште, на Гажу, на цео Ашхабад. Копет Даг је поносно стајао као вечни стражар над каракумском пустињом. Више нисам осећао страх. Осећао сам се свечано. Облио ме је талас поноса, безразложног поноса, или зато што сам био почаствован искреним исповедима ове три прелепе жене.

„Да ли да му сада кажемо?”, упитала је Ирина своје две пријатељице.

„Можемо да одемо заједно на планину. Копет Даг скрива дивне пећине. Можемо да се играмо жмурки”, рекла је опет весело Мегрануш. „Ти први жмуриш!”

Моју збуњеност развејала је Фирјуза:

„Ја ћу ти рећи. Немаш више чега да се бојиш. Нико не зна када је већи ужас, док се чека на смрт или после. Сви смо убијени у сну, или несвесни тренутка да је смрт дошла по нас. Теби је Алабај прегризао грло. Сада си слободан.”